

Sygn. akt IV CSK 100/19

POSTANOWIENIE

Dnia 18 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku B. J., H. E. N. i D. G.
przy uczestnictwie A. C., A. X. i M. J. C.
o ustanowienie służebności drogi koniecznej,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 18 września 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestników postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w O.
z dnia 25 października 2018 r., sygn. akt I Ca (...)

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestników A. C., A. X. i M. J. C. od postanowienia Sądu Okręgowego w O. z dnia 25 października 2018 r., sygn. akt I Ca [...] Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparli na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Występowania istotnego zagadnienia prawnego skarżący upatrują w konieczności wyjaśnienia, czy możliwe jest ustanowienie służebności drogi koniecznej przebiegającej w całości w granicach (obrębnie) ścian istniejącego budynku mieszkalnego, a której przebieg i wykonanie będzie wymagało zmian architektoniczno-budowlanych w ścianach tego budynku z pominięciem wynikających z opinii biegłych wskazań co do minimalnych warunków niezbędnych prac budowlanych koniecznych dla wykonania przejścia służebnego w sposób zgodny z obowiązującymi przepisami techniczno-budowlanymi.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, Nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Kwestie związane z dopuszczalnością i warunkami ustanowienia służebności przebiegającej przez sąsiedni budynek były już przedmiotem wyjaśnień Sądu Najwyższego, w tej sprawie, w kasatoryjnym postanowieniu z dnia 26 września 2014 r., IV CSK 709/13 (k. 411 i n.), a to w związku ze sformułowanym przez uczestników zagadnieniem prawnym w skardze kasacyjnej z dnia 12 sierpnia 2013 r. (k. 362): czy możliwe jest ustanowienie służebności drogi koniecznej w ten sposób, że będzie ona w całości przebiegać w granicach (obrębnie) ścian istniejącego budynku mieszkalnego, a jej przebieg i wykonanie będzie wymagało zmian architektoniczno-budowlanych w ścianach tego budynku, w sytuacji gdy jednocześnie możliwe jest zapewnienie innego dostępu nieruchomości władnącej do drogi publicznej; w przypadku udzielenia pozytywnej odpowiedzi na powyższe pytanie, czy warunkiem wstępnym takiego rozstrzygnięcia powinno być uzyskanie stosownej opinii techniczno-budowlanej, dopuszczającej możliwość zmian konstrukcyjnych w ścianach budynku.

Sąd Najwyższy podzielił pogląd o dopuszczalności ustanowienia służebności drogi koniecznej na rzecz nieruchomości stanowiącej samodzielny lokal mieszkalny przebiegającej w obrębie budynku wzniesionego na gruncie nieruchomości sąsiedniej. Wskazał, że okoliczność, iż potrzeba ustanowienia drogi koniecznej była spowodowana czynnością prawną, o której mowa w art. 145 § 2 zd. 2 k.c. nie zwalnia sądu ustanawiającego służebność drogi koniecznej od oceny przebiegu szlaku służebnego z uwzględnieniem interesu społeczno-gospodarczego, stosownie do art. 145 § 3 k.c. Wyjaśnił również, że ustanowienie służebności drogi koniecznej przebiegającej przez budynek uzależnione jest od możliwości technicznych i uwarunkowań wynikających z przepisów prawa budowlanego, w tym oceny konieczności i zarazem możliwości wykonania odpowiednich robót adaptacyjnych.

Wprawdzie zawarte w niniejszej skardze kasacyjnej zagadnienie prawne różni się treściowo od zagadnienia prawnego z poprzedniej skargi kasacyjnej, ale zostało sformułowane w oderwaniu od ustalonego stanu faktycznego i dokonanej przez Sąd drugiej instancji oceny opinii biegłych sądowych. Z uwagi na powyższe, a także wyjaśnienia Sądu Najwyższego zawarte w powołanym kastoryjnym postanowieniu, tak sformułowane zagadnienie nie spełnia wymogu określonego w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Należy zauważyć, że w orzecznictwie wyjaśniane były już kwestie wpływu uchybień przepisom prawa budowlanego na powstanie skutków prawno-rzeczowych na gruncie instytucji ustanowienia odrębnej własności lokalu, która to instytucja, jako dotycząca odrębnej nieruchomości, z którą łączy się prawo własności, jest bardziej sformalizowana niż instytucja służebności drogi koniecznej (jako ograniczone prawo rzeczowe, czyli słabsze niż prawo własności) przebiegającej w budynku. Sąd Najwyższy stwierdził, że nie każde naruszenie warunków technicznych uzasadnia ocenę, iż pomieszczenia nie mogą być przeznaczone na stały pobyt ludzi. W szczególności, naruszenie warunków technicznych w zakresie np. wysokości pomieszczeń, jeżeli uchybienie jest nieznaczne, może nie sprzeciwiać się potraktowaniu lokalu za samodzielny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 27 stycznia 1982 r., III CRN 294/81, OSNCP 1982 nr 7, poz. 127). Skoro zatem nie każde naruszenie warunków

techniczno-budowlanych nie uniemożliwia ustanowienia odrębnej własności, to tą regułą należy odnieść także do urządzenia drogi służebnej jako ograniczonego prawa rzeczowego w sąsiednim budynku.

Skarżący pomijają okoliczność, iż zatwierdzony decyzją administracyjną z 1993 r. projekt budowlany ich budynku (nr [...]A), zakładał w warunkach urbanistyczno - architektonicznych zapewnienie dojścia do budynku wnioskodawczyń (nr [...]), na co zwrócili uwagę biegli sędziwi (k. 520, 524, 581). W projekcie budowlanym dla budynku nr [...]A zaprojektowano przejście do budynku nr [...] w części piwnicznej budynku nr [...]A, jednak faktycznie wykonano przejście z budynku nr [...] poprzez wewnętrzny korytarz budynku nr [...]A na poziomie parteru, co nie odpowiadało pozwoleniu na budowę (k. 560), jednak decyzją administracyjną z dnia 26 kwietnia 1996 r. zalegalizowano ten budynek wydając pozwolenie na jego użytkowanie (k. 581). W konsekwencji wydanie takiej decyzji administracyjnej, jakkolwiek nie kreowało na rzecz właścicieli lokali w budynku nr [...] służebności, ale wynika z niej, że co do przepisów budowlanych nie wystąpiły tego rodzaju naruszenia, które z tego punktu widzenia czyniły niemożliwym przebieg szlaku służebnego w budynku nr [...]A w zakresie, w jakim istniał przed 2010 r. Innym zagadnieniem jest natomiast konieczność dostosowania budynku nr [...]A do zgodności z przepisami przeciwpożarowymi, gdyż to obciąża właścicieli tego budynku, a nie właścicieli lokali w budynku nr [...].

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.).

Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistą zasadność skargi kasacyjnej skarżący upatrują w rażącym naruszeniu art. 398²⁰ k.p.c. i art. 145 § 2 i 3 k.p.c.

Na temat wiążącej wykładni prawa, o której stanowi art. 398²⁰ k.p.c., Sąd Najwyższy wypowiadał się już wielokrotnie (zob. wyrok z dnia 24 maja 2019 r., I CSK 250/18 i przywołane w uzasadnieniu judykaty).

Rozpoznając ponownie sprawę Sąd Okręgowy (po wcześniejszym kasatoryjnym postanowieniu i ponownym rozpoznaniu sprawy przez Sąd Rejonowy) i po uzupełniającym postępowaniu dowodowym, z opinii biegłych sądowych, przeprowadzonym przed Sądem Rejonowym, zastosował się do wykładni prawa materialnego, tj. art. 145 § 2 i 3 k.p.c., dokonanej przez Sąd Najwyższy w kasatoryjnym postanowieniu, dając temu wyraz w szczegółowych pisemnych motywach zaskarżonego postanowienia. Wymaga też podkreślenia, że Sąd Okręgowy rozstrzygając reformatoryjnie w zakresie orzeczonych przez Sąd Rejonowy umocowań wnioskodawczyń do wykonania prac adaptacyjnych, ograniczył zakres wynikającej stąd ingerencji w substancję budynku uczestników, a tym samym w ich prawo własności, do rzeczywistej potrzeby wiążącej się ściśle z ustanowieniem służebności drogi koniecznej. Upoważnienie wnioskodawczyń do wykonania koniecznych robót adaptacyjnych nie może bowiem obejmować usuwania niezgodności w wykonanych przez uczestników robotach budowlanych w przedmiotowym budynku z projektem budowlanym i przepisami prawa budowlanego (na te wadliwości zwracali uwagę biegli sądowi - chodzi m.in. o ścianę oddzielenia przeciwpożarowego k. 585, 674; poza tym uczestnicy zrealizowali budynek nr [...]A częściowo na gruncie, na którym posadowiony jest budynek nr [...] - k. 585 pkt.6.2), czy dostosowania budynku do aktualnych przepisów, w odniesieniu do tych części budynku, które nie pozostają w bezpośrednim związku z ustanowieniem tej konkretnie służebności.

Konieczność wystąpienia z wnioskiem o ustanowienie służebności drogi koniecznej wiązała się z zamurowaniem przez skarżących uczestników otworu drzwiowego w ścianie ich budynku, który zapewniał wnioskodawczyniom dostęp do ich lokali przez korytarz w budynku skarżących uczestników. Zatwierdzony decyzją administracyjną projekt budowlany dla budynku uczestników, przewidywał wykonanie w jego części piwnicznej przejścia do drogi publicznej dla lokali wnioskodawczyń, ale ostatecznie takie przejście zostało wykonane w części parterowej, z którego wnioskodawczynie korzystały przez kilkanaście lat (1996-2010), tj. do czasu zamurowania przez uczestników otworu drzwiowego, uniemożliwiając w ten sposób wnioskodawczyniom korzystanie z tego przejścia. Korytarz ten jest również wykorzystywany przez uczestników. Jak wspomniano, w 1996 r. została wydana decyzja administracyjna zezwalająca na użytkowanie budynku nr [...]A, a zatem także w zakresie zlikwidowanego przez uczestników w 2010 r. szlaku służebnego. Przed postawieniem budynku przez uczestników, wnioskodawczynie miały dostęp do swych lokali przez grunt, który został następnie zabudowany. Na postawienie budynku przez uczestników właściciele nieruchomości zabudowanej budynkiem nr [...] wyrazili zgodę zastrzegając udostępnienie im przejścia w tym budynku w celu dostępu do drogi publicznej. Grunt, na którym znajdują się budynki i w których zlokalizowane są lokale należące do wnioskodawczyń i uczestników, pierwotnie stanowił jedną nieruchomość.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

aj

I.n